

شیوه های درمان مواد مخدر در پرتو شریعت اسلامی و تجربه تکافلی مالیزی در افغانستان

پوهندوی عبدالفتاح دانشفر

دپارتمنت تعلیمات اسلامی، پوهنځی شرعیات، پوهنتون بغلان، بغلان، افغانستان

ایمیل: Abdulfatah_danishfar@yahoo.com

چکیده

اعتیاد به مواد مخدر یکی از بحران‌های جدی جوامع، به ویژه در کشورهای اسلامی، است که سالانه جوانان زیادی را تهدید می‌کند و در افغانستان به معضلی گسترده تبدیل شده است. هدف این تحقیق بررسی تجارب موفق مالیزی در مدیریت و کاهش اعتیاد و ارائه راهکارهایی برای مقابله با این چالش در افغانستان است. این تحقیق مروری بر اساس تحلیل مقالات و داده‌های مرتبط با برنامه‌های مالیزی و مقایسه آن با وضعیت فعلی افغانستان بنا شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهند که اجرای برنامه‌های اجتماعی و افزایش آگاهی عمومی می‌تواند به طور مؤثری به کاهش اعتیاد کمک کند. به همین دلیل، پیشنهاد می‌شود که همکاری مؤثر میان دولت، نهادهای غیر دولتی و جامعه مدنی برای توسعه این برنامه‌ها و ارتقاء آگاهی عمومی انجام گیرد. این همکاری می‌تواند به حل مناسب مشکل اعتیاد در افغانستان کمک کند و جوانان را از دام اعتیاد رهایی بخشد.

واژه‌های کلیدی: افغانستان؛ تجربه تکافلی؛ درمان؛ شریعت اسلامی؛ مالیزی؛ مخدرات

Methods of Drug Treatment in Light of the Sharia and Malaysia's Takaful Experience in Afghanistan

Assistant Professor Abdul Fattah Danishfar

Department of Islamic Studies, Faculty of Sharia, Baghlan University, Baghlan, Afghanistan

Email: abdulfatah_danishfar@yahoo.com

Abstract

Drug addiction is a significant crisis in societies, particularly in Islamic countries, threatening many young people each year and has become a widespread issue in Afghanistan. This research aims to examine Malaysia's successful experiences in managing and reducing addiction and propose strategies for addressing this challenge in Afghanistan. This study analyzes articles and data related to Malaysia's programs, comparing them with the current situation in Afghanistan. The findings suggest that the implementation of social programs and the enhancement of public awareness can effectively contribute to reducing addiction. Therefore, it is recommended that effective collaboration among the government, non-governmental organizations, and civil society be established to develop these programs and promote public awareness. Such cooperation could significantly aid in addressing the problem of addiction in Afghanistan and liberate young people from the grips of substance abuse.

Keywords: Drug; Treatment; Afghanistan; Sharia; Malaysian Takaful Experience

ارجاع: دانشفر، ع. (۱۴۰۳). شیوه‌های درمان مواد مخدر در پرتو شریعت اسلامی و تجربه تکافلی مالیزی در افغانستان.

ژورنال علوم اجتماعی - پوهنتون کابل (۲۷). (۱۹۳-۲۱۳). <https://jss.edu.af/jss/article/view/46>

مقدمه

الحمد لله الذي أحل لعباده الطيبات، وحرّم عليهم الخبائث، القائل بقوله: ﴿وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ...﴾ [الأعراف: ۱۵۷]. وأصلي وأسلم على خير خلقه محمد بن عبد الله صلوات الله وسلامه عليه وعلى آله وصحبه ومن دعا بدعوته وسار على نهجه إلى يوم الدين، القائل: «كل مسكر خمر وكل مسكر حرام» (نیشابوری، ب ت، ص ۱۰۰). هر چیز نشه آور شراب پنداشته شده و هر نشه آور حرام است. و «نهی رسول الله صلی الله علیه و سلم عن کل مسکر و مفتت» (سجستانی، ۲۰۰۹م، ص ۲). پیامبر صلی الله علیه و سلم از هر چیزی نشه آور و سست کننده منع کرده اند.

کشور افغانستان که از نگاه جغرافیایی یک کشور محاط به خشکه بوده که بین آسیای مرکزی و آسیای جنوبی قرار گرفته است. با گونه‌های مختلف مشکلات دست و پنجه نرم می کند که در رأس این مواد مخدر است که خطرناکترین پدیده اجتماعی محسوب می شود، و مشکل استفاده از مواد مخدر یکی از مشکلات خطرناک پنداشته می شود که جوامع بشری اعم از جوامع پیشرفته، و در حال توسعه به آن دچار اند. تأثیرات منفی و تبعات سلبی را در پی دارد که به فرد و خانواده و اجتماع آسیب می رساند، و سبب تهدید امنیت جامعه انسانی گردیده و منجر به وجود آمدن جرایم، اضطراب و نگرانی در جامعه خواهد گردید. مثل قتل، سرقت، سرکشی، اختطاف، کلاه برداری، اعمال ضد اخلاقی، و انواع خشونت در جامعه شده که منشأ اصلی آن به واسطه یا بدون واسطه مواد مخدر است.

استفاده از هرگونه مخدرات از جمله خطرناکترین مشکلات اجتماعی پنداشته شده که نسل جوان را هدف قرار داده، و منجر به تخریب و نابودی عقل، و باعث افزایش بیکاری در جامعه شده و در نتیجه بار دوش جامعه می گردد. همچنان اعتیاد به مواد مخدر عامل فروپاشی خانواده‌ها و جامعه گردیده و بالآخره توانایی تداوی و درمان مالی دولت را به چالش می کشاند. سرانجام پدیده سوء مواد مخدر همه جوامع بشری در سراسر جهان معاصر را به نحوی به چالش مواجه کرده است که بدبختانه کشور عزیز ما افغانستان از این هیولای درنده و غیر قانونی در امان نیز نبوده؛ چنان که اکثریت مصرف کنندگان آن را نیروی جوان کارا و پر تلاش که مهمترین عنصر فعال جامعه ما می باشند، تشکیل می دهد؛ طوری که این نیروی انسانی در فرایند توسعه کشور نقش حیاتی و مبرمی داشته و جامعه را به سوی ثبات، امنیت، و توسعه اقتصادی سوق داده و از هرج و مرج و عدم ثبات که مانع پیشرفت و برنامه‌های توسعه‌ای می شود جلوگیری کند.

لازم است که تا راهکاری برای محو آن در تمام جوامع و مخصوصاً کشور عزیز ما افغانستان سنجیده شود تا این پدیده شوم و مهلک را نابود سازد که این رویکرد بر می گردد به توجه جدی خانواده‌ها و

دولت که از اضرار ویران‌گر این مرض جانسوز نسل و جامعه را پاک کرده و در پی عوامل نجات این پدیده اقدامات جدی نمایند.

مشکل درمان اعتیاد و استفاده از مواد مخدر یکی از پدیده‌های شایع در تمام جوامع، و کشورهای پیشرفته و فقیر که از آن رنج می‌برند می‌باشد؛ اما میزان خطرات و درمان آن از یک جامعه تا جامعه دیگر، متفاوت است. و روی آوردن به مصرف مواد مخدر علاوه بر اضرار جسمی، روحی و روانی استفاده‌کنندگان، در تمام زمینه‌ها خطرناک بوده زمینه‌های خطرناک دیگر باید مشخص شوند، همچنان از نظر درمانی این مواد کشنده و زهرآلود می‌باشد.

این پدیده خطرناک مواد مخدر و استفاده از آن به دلیل تأثیرات منفی که بر آن مرتب می‌گردد، توجهی نهادهای محلی، منطقه‌ای و بین‌المللی را در جهت محو و جلوگیری از پیامدهای ناگوار و گسترش آن جلب نموده است که فرد، خانواده و جامعه نقش به‌سزایی در جهت کاهش و درمان این پدیده دارند. بنابراین، تحقیق و سروی و گزارشات تازه جهانی مبارزه با مواد مخدر سازمان ملل، در ماه جولای سال ۲۰۲۳ م، نشان‌دهنده کاهش قابل‌ملاحظه مواد مخدر در افغانستان است؛ به دلیل ممنوعیت جدی که از سوی امارت اسلامی افغانستان اعمال می‌شود؛ اما در این گزارش آمده است که علی‌الرغم محدودیت‌های موجوده، افغانستان یکی از بزرگترین تولیدکنندگان هروئین و شیشه در جهان محسوب می‌گردد که بیشتر آن به خارج انتقال می‌شود (سایت فارسی بی بی سی، ۲۰۲۳ م).

اهمیت کاهش مصرف مواد مخدر و افزایش آگاهی در جامعه افغانستان بیان‌گر تأثیرات منفی این پدیده بر فرد و جامعه است. کم‌توجهی به درمان اعتیاد به مواد مخدر در جامعه افغانستان و افزایش تعداد مصرف‌کنندگان این مواد، باعث افزایش جرایم و کاندکور در بین جوانان شده است. این مشکل ناشی از عدم توجه به درمان اعتیاد و افترا به این پدیده شوم در جامعه می‌باشد. از این جهت نیازمند تدوین نتایج مطالعات و ابتکارات موثر در جهت مقابله با این مسئله حیاتی است. ایجاد یک سیاست مقابله مؤثر و تدوین راهبردهای جدید برای مقابله با اعتیاد به مواد مخدر در افغانستان امکان‌پذیر است. این اقدامات باید به سمت نجات جامعه افغانستان از این مهلکه و حفظ سلامت فیزیکی و روحی افراد هدایت شوند.

بنابراین، این مقاله به بررسی روش‌های درمانی مرتبط با اعتیاد به مواد مخدر در افغانستان می‌پردازد و از تجربه موفق تکافلی مالیزی به‌عنوان یک الگوی موفق در این زمینه استفاده می‌کند. تجربه تکافلی

مالیزی نشان داده است که اقدامات پیش‌گیرانه و درمانی می‌توانند به کاهش مصرف مواد مخدر و افزایش آگاهی جامعه منجر شوند.

مواد مخدر از زمانه های قدیم به‌عنوان یک پدیده مهلک و کشنده مطرح بحث بوده و با گذشت سالهای متمادی تعداد زیادی را به کام مرگ کشانده است. هرچند نام خاصی از مواد مخدر در قرآن و حدیث نیامده است؛ اما حکم کلی شریعت بر ممنوعیت مصرف هرگونه ماده مضر و مست‌کننده که عقل و جسم را تخریب کند، به‌وضوح بیان نموده و ممنوع کرده است. برای مثال، قرآن کریم در سوره بقره، ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا﴾ [البقرة: ۲۱۹]. به مضرات شراب اشاره می‌کند و بیان می‌دارد که «شراب و قمار هر دو گناه بزرگی دارند، اگرچه برای مردم سودهایی نیز دارند؛ ولی گناه آن‌ها بزرگ‌تر از سودشان است». این اصل کلی شامل هر ماده‌ای می‌شود که باعث اختلال در عقل و ایجاد آسیب به بدن شود که از آن جمله مواد مخدر می‌باشد. بنابراین، محقق در این مقاله به کشف شیوه‌های درمان اعتیاد از مواد مخدر، در پرتو نصوص شریعت اسلامی و تجربه تکافلی مالیزیا پرداخته است.

در این زمینه دانشمندان زیاد بحث و تحقیق نموده اند که از میان آنان سید سابق در کتاب (فقه السنه) به حرمت و اضرار آن در روشنی آیات و احادیث نبوی پرداخته، اعتیاد به مخدرات را عین اعتیاد به شراب عنوان نموده است. پس نیاز مبرم برده می‌شود که در افغانستان راه‌های جلوگیری آن جستجو شود.

عنایت‌الله یزدانی و مجتبی بدخشانی، زیر عنوان، تأثیر تولید و تجارت مواد مخدر بر کاهش امنیت در افغانستان. مقاله‌ای را تحریر نموده است که محور بحث شان روی موضوعات تاریخیچه و عوامل مؤثر مواد مخدر در افغانستان بوده است. اما تحقیق حاضر بر آنست تا شیوه‌های درمانی آن‌را در روشنایی شریعت اسلامی، با استفاده از تجربه مالیزیا، تقدیم و ارزیابی نماید.

پوهندوی ستارالدین صدیقی، در مقاله تحت عنوان بررسی مشکلات نوجوانان کارگر در افغانستان و ارتباط آن‌ها با اعتیاد به مواد مخدر می‌پردازد. اما محقق موصوف به موضوع درمان اعتیاد در افغانستان تماس نگرفته است.

نویسنده دیگری عبدالله الدراوשה، در کتاب زیر عنوان (ظاهرة تعاطي المخدرات في المجتمع الأردني وأثرها في الفرد والمجتمع، دراسات العلوم الإنسانية والاجتماعية)، این تحقیق نشان می‌دهد که عوامل متعددی مانند فقر، بیکاری، مشکلات روانی و اجتماعی به‌عنوان دلایل اصلی مصرف مواد مخدر

شناخته شده‌اند. روش‌های درمانی ترکیبی از رویکردهای مختلف به‌منظور ارائه بهترین نتایج توصیه شده‌اند و به موضوع تحقیق روی شیوه‌های درمانی در افغانستان بحث نکرده است.

اما ذباب موسی البداینه، نویسنده (الشباب والاینترنت والمخدرات) پیرامون علل و اسباب موضوع قلم‌فرسای نموده است که در مطابقت به جامعه‌ای افغانستان بسنده نیست.

همچنان عزالدین علی و دیگران، در کشور مالیزیا، زیر نام (درمان معتادین: مرکز خدمات علاج و مراقبت (CCSC) در مالیزیا)، (TREATING THE ADDICTED: CURE AND CARE) SERVICE CENTER (CCSC) IN MALAYSIA مقاله‌ای را به رشته تحریر در آورده است. روی جالش‌های مواد مخدر در مالیزیا بحث نموده و به موضوع درمان نه پرداخته است.

نیز یونگ پوه فاه در یک مقاله زیر عنوان (سوء استفاده از مواد مخدر و پیش‌گیری از آن در مالیزیا)، (drug abuse and its prevention in Malaysia, paper presented in 124th international training course) نشر نموده که گرچه روی کاهش و اقدامات پیش‌گیرانه معضل مواد مخدر در سطح ملی کمک کرده است. لیکن موانع سد راه این موفقیت باقی است. این مقاله نیز وضعیت فعلی معتادین را در افغانستان را بررسی نکرده است.

سؤالات این تحقیق به شرح زیر است:

۱. مواد مخدر چه است و عوامل اغوشته شدن جوانان به این پدیده در جامعه اسلامی چه است؟
۱. عوامل سوء استفاده از مواد مخدر در جامعه افغانستان چیست؟
۲. تأثیرات بد مصرف‌کنندگان بر فرد و جامعه چیست؟
۳. شیوه درمان معتادین مواد مخدر در افغانستان چگونه است؟
۴. دولت افغانستان در درمان معتادین و منع مواد مخدر کدام نقش را دارد؟
۵. آیا امارت اسلامی افغانستان در منع مواد مخدر توانسته فیصدی معتادین را کم بسازد؟
۶. تجربه مالیزی در مورد درمان معتادین چگونه مؤثر واقع شده می‌تواند؟

روش تحقیق

شیوه و روش این تحقیق براساس رویکرد توصیفی-تحلیلی است که با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و دیجیتال انجام شده است. هدف اصلی این تحقیق شناسایی و بررسی تجربیات مرتبط با تکافل در درمان معتادین به مواد مخدر در کشور مالزی می‌باشد. در این راستا، به بررسی عوامل مؤثر بر درمان اعتیاد پرداخته شده و با بهره‌گیری از معلومات مرتبط، نتایج تحقیق تجزیه و تحلیل شده است. پس از

بررسی تجربیات تکافلی در مالزی و جمع‌آوری اطلاعات دقیق، پیشنهادات و توصیه‌هایی برای بهبود فرآیند درمان اعتیاد و ارتقای تکافل در این حوزه ارائه شده است. این روش‌شناسی به‌گونه‌ای طراحی شده است که ضمن تأکید بر انسجام و دقت در گردآوری معلومات، تجزیه و تحلیل علمی و عمیق موضوع را نیز مدنظر قرار دهد.

مفاهیم، اصطلاحات و حکم شرعی مواد مخدر

تعریف مواد مخدر: مخدرات در لغت جمع مخدر است که منشأ بی‌هوشی بوده، به دوا و یا داروی بی‌حس‌کننده‌ی استعمال می‌شود که سستی، تبلی، آرامش و ضعف را به خود همراه داشته و از ماده سبز به دست می‌آید (ابن منظور، ۱۴۱۴ هـ). و یا این‌که مخدر عبارت است از ماده‌ی که باعث از دست دادن هوشیاری انسان و حیوان به درجات مختلف می‌شود مانند حشیش و تریاک (مصطفی، و دیگران، ب ت، ۲۲۰).

همچنان ماده مخدر و یا Drugs موجب بی‌حسی شخص استفاده‌کننده گردیده و سبب بی‌حسی اعضاء بدن و دست و پا می‌گردد؛ مثلی که این سستی و ضعف در افراد و اشخاصی که شراب می‌خورند چیره می‌شود (ابن منظور، ۱۴۱۴ هـ).

تعریف مخدرات

ابن حجر همیشه مخدرات را در اصطلاح چنین تعریف کرده است: پوشاندن ذهن و عقل نه به صورت شدت؛ زیرا پوشاندن شدید از خصوصیات مسکرات مایع است (الهیتمی، ۲۰۰۴ م). همچنان صاحب عون‌المعبود تعریف کرده و گفته است: آنچه ذهن را بپوشاند بدون این‌که کدام خوشی و شادی و فعالیتی در پی داشته باشد مخدر است (العظیم آبادی، ۱۴۱۵ هـ، ۷۸). موسوعه فقهی کویته مخدرات را چنین تعریف کرده است: بی‌هوشی با اندک شدت و ناراحت‌کننده‌ی که ذهن را تیره کند (مجموعه من المؤلفین، ۱۴۲۷ هـ).

از تعاریف فوق می‌توان خلاصه نمود که مخدرات به ماده خام و یا ساخته شده‌ای گفته می‌شود که حاوی عناصر محرک و آرام بخش بوده و برای اهدافی غیر طبی استفاده شوند و منجر به یک حالت و عادت اعتیاد از نظر جسمی و اجتماعی و روانی گردیده که فرد و جامعه را آسیب می‌رساند (ابن حجر، آل بوطامی، ۹۸۱ م). با وجودی که این تعریف جامع و دقیق بوده که شامل همه انواع مخدرات می‌باشد است. محقق نیز مواد مخدر را چنین تعریف می‌نماید: مواد مخدر عبارت از موادی است در سیستم عصبی مرکزی تأثیر گذاشته و بر حالات روحی و جسمی و رفتار و عملکرد فیزیکی شخص تأثیر

ایجاد کند. که می‌تواند از منابع طبیعی و یا شیمیایی مورد استفاده باشد و شامل مواد مانند تنباکو، چرس، تریاک، کوکائین، بروفین، و الکل و داروهای تحت نظارت پزشک را نیز در بر می‌گیرد.

حکم مواد مخدر از نظر شریعت اسلامی

آیات متعددی در قرآن کریم بر حرمت این پدیده شوم وجود دارند، بیان‌گر زشتی این مواد هستند مثل این فرموده الله متعال: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ، إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقَعَ بَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنتُمْ مُنْتَهُونَ﴾ [المائدة: ۹۰-۹۱].

ترجمه: ای کسانی که ایمان آورده‌اید! بی‌گمان شراب و قمار و بت‌ها و تیرهای قرعه، پلید و از عمل شیطان هستند پس، از آن‌ها بپرهیزید، باشد که رستگار شوید. همانا شیطان می‌خواهد با شراب و قمار، میان شما دشمنی و کینه ایجاد کند و شما را از یاد خدا و از نماز باز دارد. پس آیا شما دست بر می‌دارید؟! این آیات کریمه به صراحت دلالت به تحریم شراب می‌کنند که از ناحیه عمومیت شان نیز دلالت به حرمت مخدرات دارد؛ زیرا شراب عقل انسان را می‌پوشاند و این معنی در مخدرات نیز وجود دارد و آیت دیگر در سوره بقره هم مشعر به این است که انسان خود را به دست خود به هلاکت نیندازد، و بدون شک که استفاده از مواد مخدر خود به هلاکت انداختن انسان نفسش را در مهلکه می‌باشد، چنان‌چه الله متعال می‌فرماید: ﴿وَلَا تَلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ...﴾ [البقرة: ۱۹۵]. ترجمه: خود را با دست‌های تان به هلاکت نیندازید. و همچنان این فرموده الله متعال: ﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ [النساء: ۲۹]. ترجمه: و خودکشی مکنید و خون همدیگر را نریزید. بی‌گمان خداوند نسبت به شما مهربان بوده (و خواهد بود).

در این دو آیت کریمه از ضرر رساندن به نفس انسان و انداختن انسان خود را در پرتگاه نابودی منع و به حفاظت از خطرهای دستور داده شده است. شکی نیست که استفاده از مخدرات انداختن نفس در هلاکت و خطر است (الحمود، ب ت، ص ۵).

ابن تیمیه رحمه الله، حرمت مواد مخدر و عدم استفاده این مواد را تأیید می‌کند و در افزایش و کاهش آن تفاوت قائل نیست؛ پس استعمال این اشیاء را فسق و حرام پنداشته است مثل شراب. حافظ ابن حجر عسقلانی رحمه الله تعالی، نیز استفاده از مواد مخدر را از جمله گناهان کبیره شمرده است مثل حشیش، تریاک، چرس، و انواع مخدرات که عقل را بپوشاند و حرام پنداشته است (الهیتمی، ۱۹۸۱م).

احادیث زیادی روایت شده که مخدرات را در ضمن مسکرات عنوان کرده است مثل حدیث که ام سلمه رضی الله عنها، روایت نموده است: «نهی رسول الله صلی الله علیه وسلم، عن کل مسکر ومفتر» (سجستانی، ۲۰۰۹م، ص ۲۷۰).

همه فقهای مذاهب به حرمت مواد مخدر اتفاق نظر دارند، به دلیل این که در مخدرات ماده‌ای وجود دارد که سبب پوشاندن عقل می‌گردد؛ درحالی که حفظ عقل از جمله مقاصد شریعت اسلامی است. گرچند در صدر اسلام و فقهای صحابه رضی الله عنهم، و تابعین مخدرات وجود نداشته و هیچ یکی از ائمه اربعه در موردش سخنی نگفتند و این پدیده در اواخر قرن ششم و اوایل قرن هفتم زمان دولت تاتار به وجود آمده و اگر چنین چیزی وجود می‌داشت بدون شک بی‌درنگ از جهت اضرار که در آن نهفته است، به آن حکم به نصوصی شرعی که در مسکرات است می‌نمودند؛ زیرا نصوص که در مورد شراب مطرح گردیده است به اساس علت نشئه آور و مخدر بودنش، شامل آن‌ها نیز می‌گردد و یا به این قاعده (هر چیزی که به جسم و عقل انسان مضر باشد، حرام است) مقایسه می‌گردد (الخولی، ۱۴۰۲هـ). مطابق به قرار و فیصله شماره ۸۵ مؤرخ ۱۴۰۱/۱۱/۱۱ ق، هیئت علمای کشور عربستان سعودی بر وجوب حد شراب بالای کسی که مواد مخدر استفاده می‌کنند قایل اند، و نص فیصله دال بر این است که استفاده مخدرات حکم استفاده شراب را داشته، در صورتی که معتاد شود، در این صورت حاکم، و قاضی حق دارند تا مجازاتی را اختیار کنند که مستلزم توبیخ و بازگشت شخصی معتاد گردد. از شیخ عبدالمجید سلیم یکی از مفتی‌های مصر در مورد مخدرات، سؤال کردند او در فتوی فرمود: که هیچ شک و شبه‌ای وجود ندارد که استفاده از این‌گونه مواد حرام است. زیرا موجب زیان‌های شدید و بدی‌های فراوان شده، چنان که فاسدکننده عقل و تباه‌کننده جسم و سایر اضرار و بدی‌ها متعین می‌باشد. و شریعت اسلامی نمی‌تواند علی‌الرغم این‌گونه بدی‌ها و ضرر استفاده آن را جواز دهد (سابق، ۱۹۷۷م).

آیات و احادیث و دیدگاه همه فقهاء و ائمه دال به حرمت این پدیده شوم و فلاکت‌بار است که در ضمن بیان حرمت مسکرات (شراب)، فقهای متأخرین بنا بر جدیت موضوع که در وجود استفاده‌کننده‌گان مشاهده نموده حکم کردند که مخدرات نیز حرام است. کمتر خانواده‌ها در جامعه فقیر افغانستان سراغ داریم که از شر این مرض مهلک در امان باشد. در این هیچ عاقل شک ندارد که مخدرات سرچشمه و اساس تمام فساد و بدبختی‌هاست.

عوامل استفاده از مواد مخدر در جامعه افغانستان چیست؟

عواملی استفاده مواد مخدر در جامعه افغانستان زیاد بوده که به‌طور نمونه به بارزترین آن‌ها اشاره می‌شود:

۱. از جمله عوامل اجتماعی استفاده مواد مخدر تأثیر می‌گذارد، می‌توان از روابط ضعیف خانوادگی، فقدان برنامه‌های آگاهی‌دهی و آموزشی، فروپاشی خانواده‌ها، دوستان و هم‌نشین بد، ضعف شخصیتی، نداشتن انگیزه سالم و عدم کنترل والدین، اعتیاد والدین، فراغت و بیکاری، پایان بودن سطح تعلیمی نام برد (المالکی، ۲۰۰۵م).

۲. وضعیت اقتصادی نامساعد، درآمدهای اندک، کمبود فرصت‌های شغلی و درآمد ناکافی، و بیکاری گسترده نقش مهمی در رشد جرایم و اعتیاد به مواد مخدر داشته‌اند (الدرآوشه، ۲۰۲۲م).

۳. استعمار به‌عنوان عامل اساسی در توسعه برنامه‌ها برای جهان اسلام، به‌ویژه در کشورهای فقیر و در حال توسعه، نقش مهمی در تضعیف، تخریب و کنترل آن‌ها از طریق نشر مواد مخدر ایفا کرده است.

۴. عوامل روانی که بغرض رهایی از مشکلات، اختلالات و افسرده‌گی روانی، تنش خانوادگی، ناامیدی، اضطراب و ناراحتی از پایان بودن وضعیت زندگی و شکست در مقابل روابط اجتماعی و انزوا و محرومیت عاطفی، میلان به خوش‌گذرانی و لذایذ و غرائزی که غالباً به امید دست‌یابی به ثبات و آسایش روانی استفاده مواد مخدر می‌کند (الدرآوشه، ۲۰۲۲م).

با توجه به گفته‌های فوق بهترین راه برای ترک اعتیاد از مواد مخدر اینست که به هیچ وجه آن‌ها را امتحان نکنید. اگر به دلیل بیماری، داکتران دارویی را به‌خاطر احتمال اعتیاد تجویز کرده‌اند، در وقت مصرف مراقب دستورالعمل‌های داکتران باشیم و بدون اطلاع و مشوره داکتر اندازه دوا را بیشتر نکنیم. همچنان جهت جلوگیری از اعتیاد در بین جوانان و جامعه با اهل دانش و معرفت و متخصصین این بخش مشاوره صورت بگیرد، طوری که رابطه خوبی با اعضای خانواده داشته باشد، و الگوی خوبی به فرزندان و خانواده و ماحول خود گردد.

علی‌الرغم موارد گذشته نظر بنده راجع به عوامل روی آوردن نسل جوان امروزی افغانستان به مواد مخدر را می‌توان در چند نکته خلاصه نمود:

۱. ضعف اخلاقی و وجدانی فرد استفاده‌کننده؛
۲. وجود شبکه‌های اجتماعی و عدم استفاده درست آن؛
۳. سیر و سیاحت با شهروندان خارجی و اجانب؛

۴. به دست آوردن پول زیاد، و عدم توان کنترل آن؛

۵. بیکاری و عدم تنظیم وقت، و تقلید کورکورانه از بیگانه‌ها از جمله موارد است که نقش مهم در فرد ایفا کرده تا به کارهای بی مفهوم و بی فایده تا سرحد اعتیاد رسیدند.

فشرده اسباب انگیزه های روی آوری به اعتیاد

از بحث گذشته چنین استنباط می شود که اکثر جوانان به خاطر وانمود ساختن توانای ذهنی خود استفاده به این مرض مهلک روی می آورند و می خواهند به اساس فهم ناقص و گمان کاذب از این وسیله من حیث خلاصی و علاج از فشارهای روانی و اجتماعی استفاده نمایند، برخی جوانان از سوی اشخاص منحرف تشویق می شوند که از این مرض مهلک در مجالس استفاده نمایند و این را یک نمونه جوانی و افتخار برای شان قلمداد می کنند که متأسفانه این جوانان نا فهمیده شکار چنین اشخاص منحرف می شوند و بازار تجارت شان رونق پیدا می کند و برخی جوانان بنا بر تقلید کورکورانه از پدران شان که آغوشته به مواد مخدر هستند، می نمایند که این آمار در کشور مان زیاد است که پدر و یاکلان خانواده مواد مخدر از قبیل سکریت، چرس، نصور و غیره استفاده نموده، حتماً اولادهای شان وقت جوان شده تقلید نموده است.

شیوه های درمان معتادین مواد مخدر از دید شریعت اسلامی

با استفاده از راهنمایی ها و آموزه های دین مبین اسلام به عنوان راهکاری برای ترغیب افراد به ترک اعتیاد از طریق وزارت صحت عامه و نهادهای خیریه غیر دولتی، برای درمان اعتیاد مواد مخدر در افغانستان، و حل مشکل اعتیاد روش های تدریجی درمانی متفاوت و منظم در سطوح مختلف پیشنهاد شده است؛ مثل رفتارهای انگیزشی و تشویق به ترک اعتیاد و اطمینان و معلومات از تداوی شان تا بستر شدن کامل تحت مراقبت داکتران تا آماده سازی جسمی و توانمندسازی شخص معتاد استفاده می شود و برنامه هایی را در این قبال روی دست گرفتند:

۱. مهمترین کاری که باید معتاد جهت رهایی از این مرض مهلک انجام دهد توبه، تقوی و دوری از گناه است که باید به نیت خلاصی از این مرض توبه کند. توبه نقش مهم در جهت دوری از این مرض را دارا می باشد. الله متعال در این مورد می فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ» [آل عمران: ۱۰۲]. ترجمه: ای کسانی که ایمان آورده اید آن چنان که باید از خدا ترسید و شما نمیرید مگر آن که مسلمان باشید. «وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا» [الطلاق: ۴]. ترجمه: هر کس که از خدا بترسد و پرهیزگاری کند، خدا کار و بارش را ساده و آسان می سازد. توکل نمودن به درگاه الله متعال و استفاده از وسایلی که به فرد

کمک می‌کند در جهت ریشه‌کن کردن مواد مخدر مفید می‌باشد که الله متعال به مسلمانان توصیه می‌کند: «وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ» [الطلاق: ۳]. ترجمه: هر کس بر خداوند توکل کند (و کار و بار خود را بدو واگذارد) خدا او را بسنده است.

۲. تحکیم ارزش پیروی از الگوهای نیک و صالح که در تفکر و رفتار خود صادق بودند، مشتاق ارزش خود در همه عرصه‌های زندگی هستند و پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به ما آموخت که در همه امور زندگی خود از صالحان الگو برداری کنیم و مخصوصاً رفت و آمد به محیط مناسب و دوری از محیط‌های نامناسب منجر به ترک اعتیاد می‌گردد (علاج مشکلة المخدرات، ۲۰۲۳م).

۳. سمت و سو دادن به اهمیت وقت و پرکردن اوقات بیکاری افراد معتاد با کارها و فعالیت‌های مفید چنانچه از عبدالله ابن عباس رضی الله عنهما روایت است که پیامبر صلی الله علیه و سلم فرمودند: «نعمتان مغبون فیهما کثیر من الناس الصحة والفراغ» (بخاری، ۱۴۲۲هـ، ص ۲۳۶۷). ترجمه: دو نعمت است که بیشتر مردم از آن استفاده خوب نمی‌کنند، صحت‌مندی و بیکاری.

خلاصه این‌که شریعت اسلامی رهنمودهایی را به ارمغان گذاشته که باید عطف توجه صورت گیرد:

۱. شریعت اسلامی خرید و فروش یا استعمال، خوردن، نوشیدن، چکاندن، دمیدن، غرغره نمودن، تزریق و یا هر طریق دیگر انواع مخدرات حرام می‌داند؛ زیرا دین و فکر، ذهن و ثروت را از بین می‌برد.

۲. دین مبین اسلام، دین وقایه در تمام امور زندگی است، این امر بیان‌گر حکمت در بسیاری از تشریحات است که غالباً به مسلمان امر می‌کند که عقل و روان خود را از چیزهایی که باعث هلاکت او می‌شود، حفظ کند.

۳. مسجد نقش مهم را در جهت جلوگیری از مواد مخدر دارد؛ علاوه بر این‌که در آن‌جا اجتماعات دسته جمعی برپا می‌شود، حضور جوانان و والدین شان در محافل قرآن و ذکر و معرفت الهی، مشورت و ملاقات با مبلغان و واعظان و نصیحت با یکدیگر امر ضروری پنداشته شده است. ائیمه مساجد باید در روشنایی فرموده‌های دین اسلام از رذائل اخلاقی و وقایه از آن‌ها خود آشنایی داشته باشند و دیگران را هشدار دهند.

۴. نظارت اولیاء امور، و امر به معروف و نهی از منکر در جامعه اسلامی وجود داشته باشد تا از طریق ترویج آن از اعتیاد جلوگیری صورت گیرد.

۵. مساجد و مکاتب می‌توانند با همکاری مؤسسات آموزشی و سایر نهادهای ذی‌ربط در زمینه مبارزه با مواد مخدر، تجربیات خود را مبادله کنند و دفاتر راهنمایی برای دانش‌آموزان ایجاد

نمایند. مساجد و مکاتب نقش اساسی در تقویت ایمان در قلوب جوانان داشته و مشارکت فعال خانواده‌ها برای این مهم حیاتی است.

۶. در برنامه‌های درسی و آموزش و پرورش و موضوعاتی با هدف افزایش آگاهی‌دهی از ضرر سیگار، اعتیاد و تشخیص زودهنگام در جزوه‌های درسی گنجانیده شود.

نمونه درمان معتادان در جامعه افغانستان

افغانستان که بیشترین معتادین را در گوشه و کنار خود دارد، تلاش می‌کند تا راهی را برای جلوگیری و ترک اعتیاد جستجو کند. اما در دوران نظام جمهوری علی‌الرغم سرا زیر شدن کمک‌های فراوان به غرض ریشه‌کن کردن این پدیده شوم و علاج معتادین نه تنها معتادین کم نشدند؛ بلکه روزانه بر آمار آن‌ها افزوده می‌شد. البته علل و انگیزه‌ای وجود داشت که دستگاه‌های ذی‌ربط و مبارزه با آن وارونه بوده و مبارزه و درمان کامل وجود نداشت.

اما با تسلط امارت اسلامی در افغانستان خوشبختانه راه‌های مبارزه با قاچاق مواد مخدر و تداوی معتادین جدی‌تر شده است که الحمدلله کارهای چشمگیر و مثبت را هم شهریان ما مشاهده کردند مثل شروع به جمع‌آوری و تداوی معتادین در مرکز و سراسر کشور که یک کار مثبت بوده و مراکز تجمع معتادین به تفریح‌گاه‌ها تبدیل شده است.

اما امروزه همه می‌دانند که درمان اعتیاد یک امر مشکل و وقت‌گیر است و همه معتادین خواهان ترک اعتیاد اند و دنبال راه‌های علاج آن هستند که باید راه طولانی را طی نمود و وزارت صحت عامه امارت اسلامی هم در این عرصه مصمم است در زیر چند روش جلوگیری از اعتیاد را ذکر می‌کنیم:

۱. مرحله قبل از بستر شدن شخص معتاد به مواد مخدر در شفاخانه، و ارزیابی وضعیت فیزیکی و روانی فرد با هدف تشخیص مشکلات جسمی و روانی مرتبط با مصرف مواد مخدر؛

۲. مرحله بستر شدن در شفاخانه که ارائه پشتیبانی روحی و انگیزه به فرد برای شروع به درمان و تغییر الگوهای مصرف مواد مخدر خود است؛

۳. زمانی که معتاد و یا مریض از شفاخانه رخصت می‌شوند بسیار مهم و ارزنده در صحت یابی و ترک اعتیاد مؤثر می‌باشد؛ که باید عطف توجه صورت گیرد تا باشد شخص تداوی شده دوباره به اعتیاد روی نیاورد (راديو آزادی، ۲۰۲۳م).

۴. دانشمندان و روان‌شناسان عقلی و روانی بهترین راه را برای ترک اعتیاد شیوه ترک تدریجی و سم‌زدایی سریع را که یک روش خوب برای ترک اعتیاد است، توسط متخصصین بی‌هوشی به غرض توانمندسازی زیر مراقبت داکتران به‌گونه سرا پا در شفاخانه و یا کلینیک انجام می‌دهند که

درمان زود هنگام پنداشته شده و مفید بوده و نتایج مثبت نیز در قبال دارد (سم زدایی سریع مواد مخدر از بدن، مالیزیا، ۲۰۲۳م).

همچنان اولین بار در افغانستان با وجود روش‌های رسمی و غیر رسمی درمان اعتیاد، شیوه دیگر را نیز به غرض ترک اعتیاد در شفاخانه‌ها انجام می‌دهند که عبارت از تداوی تعویضی معتادین مواد مخدر عنوان می‌کنند. این روش با استفاده از داروی "بیرونورفین" صورت می‌گیرد، این در تمام کشور تطبیق گردیده که فواید نسبی را در بر داشته و بعد از ۴۵ روز مریض می‌تواند به کار و خانواده خود رسیدگی کند (درمان معتادان مواد مخدر با شیوه تعویضی، ۲۰۲۳م).

۵. اکثر داکتران این بخش توصیه شان بر این است که در جهت درمان معتادین خانواده‌ها باید نقش خویش را به درستی ایفا کنند. این یک واقعیت مبرهن است که اساس و زیربنای جامعه خانواده است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و سلم، نیز انسان‌ها را در هر کتگوری که زندگی می‌کنند مخاطب قرار می‌دهد: «أَلَا كَلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ فَالْإِمَامُ الَّذِي عَلَى النَّاسِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ عَلَى أَهْلِ بَيْتِ زَوْجِهَا وَوَلَدِهَا وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْهُمْ» (البخاری، ۱۴۲۲هـ، ص ۱۳۲). ترجمه: تمام شما راعی (سرپرست) هستید و هر کدام شما از رعیت خود مسئول هستید، و از رعیت خود مسئول هستید، امام سرپرست است و او از رعیت خود مسئول است و مرد در خانواده خود سرپرست است و او از رعیت خود مسئول است و زن در خانه شوهر خود سرپرست است و از رعیت خود مسئول است.

این حدیث شریف همه را مسئول قرار می‌دهد، در مرحله اول مسئولیت افراد از خانواده شروع می‌شود که باید افراد در خانواده زیر زره بین قرار داشته باشند و اساس همه ناهنجاری‌ها در خانواده بروز می‌کند. بنابراین، در تداوی معتادین خانواده نقش مؤثر را ایفا می‌کند و زمانی که مشاهده می‌کند یکی از اعضای خانواده به مخدرات روی آورده است، باید مانع او شود که این امر مرحله در جهت جلوگیری شخص به اعتیاد می‌باشد.

بناءً خانواده نقش مهم در تربیت و کنترل افراد را دارا بوده که اصلاح افراد خانواده منجر به اصلاح جامعه اسلامی می‌گردد. پس باید خانواده نقش خود را در جهت تربیت و کنترل افراد و اعضای خود ایفا کند؛ تا یک جامعه صحتمند خوب و عاری از تمام مصیبت‌ها از جمله اعتیاد گردیم. زیرا اکثر افراد مبتلا به اعتیاد بنا به نبود خانواده و یا عدم تربیت مناسب و معاشرت نادرست خانواده‌ها با افراد معتاد به مواد مخدر دچار می‌شوند.

همنشینی با افراد نیکو و صالح یکی دیگر از جمله مواردی است که منجر به ترک اعتیاد می‌گردد و دوستی شان ادامه پیدا می‌کند مثل فرموده الله متعال: «الْأَخْلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ» [الزخرف: ۶۷]. ترجمه: دوستان، در آن روز، (قیامت) دشمنان یکدیگر خواهند شد، مگر پرهیزگاران که دوستی شان باقیست. دوستی با شخصی که دارای اخلاق نیکو باشد نشستن با همچو افراد سبب آسودگی و آرامش انسان می‌گردد و بر عکس همنشینی و رفاقت با دوستان بد شخصیت انسان را فاسد ساخته و انسان را به بیراهه می‌برد (القاضی، ۲۰۰۹م).

درمان معتادین مواد مخدر و تجربه آن در مالیزی

در مالیزی با وجود که مواد مخدر کشت نمی‌شود؛ اما از طریق مزره‌های کشورهای همسایه‌اش مثل چین، تایلند و فلپین توسط قاچاقیان ایرانی وارد می‌گردد (Yong Poh Fah, 2010).

جزای قاچاق چیان بنا به حجم جرم شان تا سرحد اعدام می‌انجامد. علی‌الرغم قوانین سخت‌گیرانه‌اش اعتیاد در مالیزی غالباً مثل افغانستان از طریق دوستان نا اهل، وقت فراغ و کثرت بازدیدکنندگان خارجی و سیاحین سبب شده که معتادین به مواد مخدر زیاد شود. اما در مالیزیا در حال حاضر برنامه‌های آموزشی در مدارس و مکاتب برای کودکان دارای سنین ۹ یا ۱۰ به‌خاطر کاهش مصرف مواد مخدر وجود دارد و نسبتاً به موفقیتی هم نایل شده است. با این حال، اشخاص مسن‌تر و جوانان پیشنهاد کردند که اگر دولت برنامه‌های آموزشی را در زمانی که دانش‌آموزان در دوران بلوغ قرار دارند، برنامه‌ریزی نموده اجرا کنند، مؤثرتر واقع خواهد شد.

دولت مالیزی با وجودی قوانین سخت‌گیرانه در مبارزه با مواد مخدر با معتادان مواد مخدر به دیده معتاد نه بلکه به دید مریض می‌بیند، برنامه‌های آموزشی و توانمندسازی را برای کمک به شهروندان برای مقابله با عواقب شوم مصرف‌کنندگان مواد مخدر یا فشار بر مصرف آن به اجرا گذاشته است. شهروندان مالیزی به این باور اند که آموزش و تکافل مادی و معنوی و حمایت خانواده‌ها در جهت جلوگیری از اعتیاد و روی‌آوری دوباره نسل جوان به مواد مخدر کمک می‌کند و تعدادی از مراکز خصوصی و دولتی برای درمان مواد مخدر در مالیزی فعالیت می‌کند. مراکز درمان مواد مخدر در مالیزی افراد مبتلا به این مرض را درمان و از آن‌ها مراقبت نموده و از خانواده‌های آن‌ها حمایت و تکافل می‌نماید. اکثر مراکز درمان مواد مخدر در مالیزی در پایتخت مالیزی، کوالا لامپور واقع شده اند (Qiu Ting Chie, (Cai Lian Tam, Etat, 2015

در مالیزی افراد و اشخاصی که به‌عنوان مصرف‌کننده مواد مخدر شناسایی و ثبت می‌شوند، به مدت دو سال به مکان‌های توانمندسازی و درمانی فرستاده شده و تداوی می‌شوند. این امر در مطابقت با

قانون مبارزه با مواد مخدر (Anti-narcotics law) الزامی بوده و هر ساله مبلغ زیادی را دولت هزینه این امر می‌کند. اما به خاطر جلوگیری از استفاده زیاد از این‌گونه مواد در بین جوانان و کمک به شهروندان نیاز شدید و راه بیرون رفت را جستجو می‌کند.

راه‌های علاج از اعتیاد زیر پوشش دو اداره مالیزی وزارت آموزش و پرورش و اداره مواد مخدر قرار دارد که نظر تحقیق اهداف ذیل جهت جلوگیری و علاج آن کار می‌کنند:

۱. افزایش دانش و مهارت زندگی دانش‌آموزان در مکاتب و مدارس به غرض ایستادگی در برابر فشار هم سال خود؛
۲. افزایش مهارت و عزت نفس در بین دانش‌آموزان جهت نه گفتن به مواد مخدر و ایجاد حس انزجار در برابر آن و اطمینان از عاری بودن مدارس و مکاتب از مواد مخدر؛
۳. جلسات مداوم با معلمان و پرسونل اداری در جهت جلوگیری از مواد مخدر و مصرف آن در سراسر مالیزیا؛
۴. چک کردن ادرار دانش‌آموزان به علت تشخیص مواد مخدر و توجه مشاوران مدرسه به شرکت در دوره‌های انگیزشی برای تقویت و عزت نفس؛
۵. برگذاری برنامه‌های مشارکت جامعه و تدویر سمینارها در ادارات دولتی به‌عنوان بخشی از تمرین برنامه جلوگیری از مصرف مواد مخدر در محل کار؛
۶. برنامه‌های اطلاع رسانی و تبلیغات سیار، نمایشگاه‌ها در مکاتب و پوهنتون‌ها و ادارات دولتی به غرض عدم استفاده از مواد مخدر در سراسر مالیزیا، و آگاهی‌دهی از عواقب بدی که کشور به آن روبرو می‌شود؛ علاوه بر آن هفته ملی را در تاریخ ۱۹ تا ۲۵ فوریه سال ۲۰۰۲ م جشن گرفتند که در آن تمام فعالیت‌های مختلف را به غرض جلوگیری و وقایه از مواد مخدر با پوشش گسترده رسانه‌ها دایر نمودند؛
۷. مالیزی یک برنامه درمانی اجباری را برای افراد وابسته به مواد مخدر اعمال نموده به هدف کمک به افراد معتاد جهت غلبه بر اعتیاد جسمی و روانی که پس از آن زندگی بدون مواد مخدر ادامه یابد (Yong Poh Fah, 2010).

مالیزی علاوه بر راه‌های علاج معتادین قوانین مبارزه با مواد مخدر را نیز در سال ۱۹۸۳ م تصویب نموده که این قانون به افسران بخش جلوگیری از مواد مخدر اجازه می‌دهد تا هر فردی مشکوک به اعتیاد به مواد مخدر را دستگیر و تحت معاینه داکتران بخش قرار دهند تا دانسته شود که فرد مبتلا به مواد مخدر است و یا خیر! اگر نتیجه معاینه مثبت باشد پولیس اجازه دارد به محکمه مراجعه کرده دوره درمان

دولتی دوساله را اجباراً بالای شخص سپری کند. غالباً قانون‌گذاران از حیث جدید موضوع مواد مخدر می‌خواهند که مخدرات ریشه‌کن گردد. مالیزی برای مهار تهدید مواد مخدر قانون سختگیرانه وضع کرده است، به‌گونه‌ای که در اختیار داشتن مواد مخدر، واردات، صادرات، تولید و قاچاق مواد مخدر را جرم پنداشته است و شدت مجازات ارائه شده براساس ماهیت ارتکاب جرم متفاوت است، به‌طور خلاصه به آن اشاره می‌کنیم:

اشد مجازات یعنی اعدام برای قاچاق‌چیان مواد مخدر تعیین شده است. و سه راه را برای تثبیت جرم قاچاق مواد مخدر از طرف ثارنوال عنوان کرده اند:

۱. شواهد مستقیم که فرد متهم به‌طور فعال به فروش مواد مخدر مشغول باشد؛ ۲. از طریق تعریف کلمه قاچاق که عبارات است از ساخت، واردات، صادرات، نگهداری، پنهان کردن، خرید، فروش، دریافت، نگهداری، حمل و نقل، ارسال، انتقال، تهیه، عرضه و یا توزیع هرگونه مواد مخدر مسلماً معنای قاچاق بوده خطر محکوم شدن به قاچاق مواد مخدر را دارد؛ ۳. اثبات قاچاق از طریق استفاده واقعات است که ارائه می‌شود. به‌طور مثال اگر شخصی ۱۵ گرم هروئین در اختیار داشته باشد قانوناً عمل به جلبش می‌شود که فرض می‌شود که وی فعلاً در حال قاچاق مواد مخدر است. اگر مقدار مواد مخدر کمتر از ۱۵ گرم باشد، ثابت کند که جهت مصرف شخصی اش بوده به‌غرض توزیع نیست، جرم پنداشته نمی‌شود. به اساس قانون مواد مخدر مالیزی جرم نگهداری مواد مخدر اغلباً با حبس و گاهی با شلاق نیز محکوم می‌شود که شدت مجازات بستگی به مقدار مواد مخدر دارد، مثلاً کسی که به داشتن کمی مواد مخدر محکوم شناخته شود حد اقل جریمه به مبلغ ده هزار رینگیت مالیزی که معادل یک لک و پنجاه هزار افغانی و یا حبس بیش از ۵ سال محکوم است؛ اما در صورتی که مقدار هروئین موجود بیشتر از ۲ گرم تا ۵ گرم باشد محکوم به حبس از ۲ سال تا ۵ سال اجباری بوده، و علاوه بر آن از ۲ شلاق شروع تا ۹ شلاق زده می‌شود و در صورتی که مقدار مواد مخدر از ۵ گرم به بالا باشد از ۵ سال حبس شروع تا ۲۰ سال ادامه می‌یابد و ۱۰ شلاق زده می‌شود. این همه به‌منظور دستیابی به یک جامعه عاری از مواد مخدر است (Yong Poh Fah, 2010).

یکی از مکان‌های تداوی تکافلی معتادان در مالیزی مساجد است.

در یک گزارش صحت جهانی آمده است که مسجد عبدالرحمن در کوالالامپور، پایتخت مالیزی، یک مرکز را به مقصد درمان معتادان افتتاح نموده که در این زمینه وظایف تداوی معتادین را انجام می‌داد. یکی از معتادین به اسم فیصل فخر می‌گوید که پس از ۳۰ سال اعتیاد به هروئین از جامعه طرد شده بودم به این مرکز تداوی اعتیاد رجوع کرد که طبقه بالای آن برای تداوی مهیا شده بود و روزانه یک

دوز میتادون مُسکن دریافت می‌نمودم و سرانجام موفق به ترک اعتیاد و درمان شدم که مرهون راهنمایی، تکافل معنوی، شیوخ و ائمه مساجد و بازدید مکرر و توجه داکتران هستم.

همچنان مسئولین این مسجد این‌گونه همکاری و تکافل اجتماعی را در مساجد مالیزیا گام مثبت عنوان نموده و خواستار توسعه این‌گونه درمان گاه به مساجد و کلیساهای مالیزی شدند (تلویزیون الجزیره ، ۲۰۲۳م).

نقش دولت مالیزی در جهت تداوی از مواد مخدر

همچنان دولت مالیزی و نهادهای ذی‌ربط تداوی معتادین و جلوگیری از مواد مخدر را مسئولیت بزرگی خود می‌دانند و راهکارهای مناسب را نیز روی دست دارند:

وضع قوانین بازدارنده: برای جلوگیری از گردش مواد مخدر قوانین سختگیرانه‌ای وضع شود که تهیه و به‌دست آوردن مخدرات مشکل گردد و افزایش ترس از مجازات، نقش مؤثری در پیش‌گیری از استفاده مواد مخدر دارد، اماکنی که احتمال حضور مصرف‌کنندگان یا فروشندگان وجود دارد باید تحت تعقیب و نظارت قرار گیرد. به‌ویژه مناطق آزاد و تفریحی.

رسانه: رسانه‌ها از طریق راه‌اندازی کمپاین‌ها و برنامه‌های رسانه‌ای و آگاهی‌دهی در مورد اضرار و خطرات انواع مواد مخدر و نحوه اجتناب از آن‌ها، نقش مهمی در جهت جلوگیری از ایفا می‌کنند.

افزایش آگاهی در مورد بیماری‌های روانی که منجر به اعتیاد می‌شود: باید نسبت به بیماری‌های روانی مانند افسردگی یا اختلال فکری آگاهی داده شود؛ زیرا آن‌ها راه ورودی خوبی به مواد مخدر هستند. از جمله مواردی که منجر به اعتیاد می‌شود قلدری و وارد کردن فشار روحی و جسمی در مکاتب و مدارس است که باید چنین رفتارها اصلاح گردند.

ایجاد زمینه کار و شغل مناسب برای جوانان: مُسَلَّم است که تعداد زیادی از مصرف‌کنندگان مواد مخدر به‌ویژه جوانان با به‌دست آوردن شغل متناسب با توانایی‌های خود مواد مخدر را رها کرده‌اند و این امر روحیه آن‌ها را بالا برده و در جامعه احساس پذیرش کرده‌اند که باعث ترک مواد مخدر شده است (مستشفی بریق، ۲۰۲۳م).

مالیزی با وجود موارد فوق راهکارهای دیگری را نیز نصب‌العین خود قرار داده است که می‌توان به آن‌ها در زیر اشاره کرد:

۱. آگاهی‌دهی معتادان از وضعیت صحی شان و عقیده داشتن به ضرورت درمان مواد مخدر؛
۲. تغییر در طرز تفکر معتاد که امکان صحت‌یابی شان غیر ممکن نیست؛ بلکه صحت‌مند می‌شوند؛

۳. مشکلاتی که انتظار می‌رود در دوران درمان مصرف مواد مخدر در منزل رخ دهد، باید مورد توجه قرار گیرد.

۴. جهت تشخیص شخص معتاد باید مراجعه به متخصص شود؛
۵. آمادگی وسایل حمایتی و کمکی برای معالجه معتاد در خانه‌ها؛
۶. جستجو و اجرای طرح برای درمان علائم ترک اعتیاد در خانه‌ها؛
۷. جستجوی و دریافت محرک‌های اعتیاد و علل استفاده از مخدرات؛
۸. اعمال تغییرات در وضع معیشتی معتاد برای حفظ و بهبودی وضع زندگی‌اش؛
۹. افزایش مراقبت‌ها و تمرکز از خود در جهت بهبود اعتیاد؛
۱۰. به غرض رسیدن به موفقیت در امر ترک اعتیاد از مواد مخدر توجه و همکاری خانواده‌ها بنیادی پنداشته می‌شود تا شخص معتاد دوباره به این مواد کشنده روی نیورد (علاج الإدمان، ۲۰۲۳م).

نتیجه‌گیری

با توجه به یافته‌های این مقاله، بدون شک مشکل اعتیاد امروزه یکی از فاجعه‌های جامعه است که به ویژه جوانان را تهدید می‌کند. علل و انگیزه اعتیاد را می‌توان در مثلث ناخوشایند فقر، بی‌سوادی و اعتیاد جستجو کرد. این مسایل باعث از دست دادن خلاقیت، نشاط و بالندگی بسیاری از جوانان شده و آنان را به فردی بدون خاصیت و بیمار تبدیل کرده است.

علاوه بر این، اعتیاد به عنوان یک مشکل جامعه، ناهنجاری‌های روحی و روانی و جسمی را در پی دارد و موجب مرگ هزاران فرد شده است. این امر نه تنها به مشکلات فردی منجر می‌شود؛ بلکه تأثیرات جبران‌ناپذیری روی خانواده‌ها و محیط‌های اجتماعی دارد.

برای مقابله با این مشکلات، لازم است اقدامات جدی در سه زمینه فقر، بیسوادی و اعتیاد انجام شود. توسعه برنامه‌ها و پروژه‌های اجتماعی به منظور ارتقاء سطح زندگی، افزایش سطح آموزشی و تشویق به فعالیت‌های سازنده و تفریحی می‌تواند یکی از راهکارهای مؤثر باشد. همچنین، افزایش آگاهی در جامعه و ارائه خدمات درمانی و پشتیبانی به افراد مبتلا به اعتیاد نیز اهمیت دارد. با توجه به جدی بودن این مسئله، همکاری میان اقشار مختلف جامعه، دولت و نهادهای مردمی برای پیش‌گیری و درمان اعتیاد ضروری است. این همکاری باید به منظور ارتقاء آگاهی، ارائه حمایت‌های اجتماعی و ایجاد فرصت‌های شغلی مناسب برای جوانان هدف‌مند باشد.

پیشنهادات

۱. فعال‌سازی نهادهای دینی در مقابله با این مرض خانمان‌سوز مواد مخدر از طریق خطبه‌ها روزهای جمعه، وعظ و ارشاد.
۲. ایجاد فرصت‌های شغلی و کار برای نسل جوان و نوجوانان.
۳. گسترش آگاهی‌دهی دانش‌آموزان و جوانان در مورد خطرات زهرآگین مواد مخدر و توانمندسازی آنان جهت غلبه بر مشکلات و مقاومت در مقابل فشارهای روانی و حذف اوقات فراغت و بیکاری.
۴. آموزش و آگاهی‌دهی والدین و خانواده‌ها از طریق رسانه‌ها و لزوم تربیت صحیح فرزندان و نظارت مشترک آن‌ها با مؤسسات تعلیمی تمام بخش‌ها.
۵. تأکید مؤسسات آموزشی بر ضرورت ورود بحث پیرامون مواد مخدر به برنامه‌های درسی مدارس و مکاتب و فاکولته‌ها در پوهنتون‌ها.
۶. فعال‌سازی و برجسته نمودن نقش نهادهای دولتی و غیر دولتی از طریق آگاهی نسبت به خطرات مواد مخدر از بعد ذهنی، روانی، اجتماعی و اخلاقی در فرد و اجتماع.
۷. فعال‌سازی نقش کانون‌های فرهنگی در جهت افزایش آگاهی نسبت به خطرات مواد مخدر در فرد و جامعه.
۸. ضرورت به وضع قوانین بازدارنده به غرض کاهش استفاده از مواد مخدر در کشور.
۹. تلاش و مطالعات علمی بیشتر در مورد پدیده استفاده از مواد مخدر جهت آگاهی و نحوه مقابله با این وضع نامیمون و خطرناک در سطح کشور.
۱۰. به کیفر رساندن قاچاق‌چیان و توزیع‌کنندگان مواد مخدر در جامعه افغانستان تا جامعه ما از این مرض مهلک رهایی یابد.

پیشنهاد می‌شود که از معتادین در دوره‌های ترک اعتیاد و درمان حمایت مادی و معنوی صورت گیرد، این حمایت‌ها نه تنها به برگزاری جلسات آموزشی خلاصه‌گردد؛ بلکه راهکارهای مناسب مثل عدم معاشرت با دوستان آغشته به مخدرات، انتخاب جای مناسب به ترک اعتیاد و حمایت شغلی و اقتصادی، تشدید قوانین جدی بازدارنده خرید و فروش روی دست گرفته شود.

منابع

قرآن کریم

- ابن حجر، آ. (١٩٨١م). الخمر وسائر المسكرات والمخدرات. ب ط. ناشر: المكتبة الإسلامية للطبع والنشر مصر.
- ابن حجر، ا. (٢٠٠٤م). الزواجر عن اقتراف الكبائر. ناشر: دارالحديث قاهرة.
- ابن منظور، ا. (١٤١٤هـ). لسان العرب. ط ٣. ناشر: دار صادر بيروت لبنان.
- ابو الطيب، م. (١٤١٥هـ). عون المعبود شرح سنن أبي داود. ط ٢. ناشر: دار الكتب العلمية بيروت لبنان.
- أمل لمدمني المخدرات، مسجد عبدالرحمن -بماليزيا. (٢٠١٢م). <https://www.aljazeera.net/misc/>
- الباني، م، (ب ت). صحيح وضعيف سنن أبي داود. ب ط.
- بخاري، م. (١٤٢٢هـ). صحيح البخاري. تحقيق: وترقيم محمد فواد عبد الباقي. ط ١. ناشر: دار طوق النجاة بيروت لبنان.
- البدائية، ذ. (١٤٣٢هـ/١١٠١م). الشباب والإنترنت والمخدرات. ط ١. ناشر: رياض السعودية.
- بدخشاني و مجتبی، عنایت الله یزدانی، (٢٠٠١م). تاثیر تولید و تجارت مواد مخدر بر کاهش امنیت در افغانستان. <https://www.magiran.com/paper/1479856/>
- برنامه درمان معتادان مواد مخدر با شیوه تعویضی در افغانستان، رادیو آزادی (٢٠٢١م). <https://da.azadiradio.com/a/31134993.html>
- برنامه درمان معتادان مواد مخدر کوا لا لامپور مالزی (٢٠٢٣م). <https://da.azadiradio.com/a/28736946.html>
- تحقیق میدانی دفتر سازمان ملل متحد، فارسی بی بی سی، (٢٠٢٣م). <https://www.bbc.com/persian/articles/c72vkdjmm3xo>
- الحمود، س. (ب ت). المخدرات مادة علمية ملخصة ومركز. ب ط. ناشر: بتزیم الشاملة الذهية، رمز gsh2393.
- الخولي، ج. (١٤٠٢هـ). سبيل الدعوة الإسلامية للوقاية من المسكرات والمخدرات. د. ط. ناشر: الجامعة الإسلامية بالمدينة المنورة السعودية.
- الدرأوشة، ع. (٢٠٢٢م). ظاهرة تعاطي المخدرات في المجتمع الأردني وأثرها في الفرد والمجتمع، دراسات، العلوم الإنسانية والاجتماعية. ب ط. جلد ٤٩، عدد ١.
- سابق، س. (١٣٩٧هـ/١٩٧٧م). فقه السنة. ط ٣. ناشر: دار الكتاب العربي بيروت لبنان.
- سجستانی، ا. (٢٠٠٩م). سنن أبي داود. تحقيق: محمد محيي الدين عبد الحميد. ط ١. ناشر: المكتبة العصرية صيدا بيروت لبنان.
- صديقي، س. (٢٠١٨م). تأثير اعتياد بر جوانان أفغان، بهداشت روانی و حمایت روان اجتماعی در مناطق درگیر منازعات، پوهنتون کابل، جلد ١٦، شماره ٣، <https://journals.lww.com/invn/Documents/Dari/The%20impact%20of%20addicti%20on.pdf>
- علاج الإدمان على المخدرات في المنزل مستشفى الهضبة وإعادة التأهيل. (٢٠٢٣م). <https://www.alhadaba.org/>
- علاج مشكلة المخدرات من خلال هدي النبي صلى الله عليه وسلم، طريق الإسلام، (٢٠١٥م). <https://ar.islamway.net/article/52022/%>
- القاضي، ح. (٢٠٠٩م). صيد الأفكار في الأدب والأخلاق والحكم والأمثال. تحقيق: الأستاذ العلامة عبد الحميد محمد المهدي. ب ط. ناشر: وزارة الثقافة، دار الكتاب يمن.

المالكي، خ. (٢٠٠٥/٥١٤٢٦م). الخصائص الاجتماعية والاقتصادية للعائدين لجريمة ترويج المخدرات، دراسة ميدانية، بحث مقدم لطلب استكمال الحصول على درجة الماجستير في تخصص التأهيل والرعاية الاجتماعية. دط. ناشر: جامعة نايف العربية للعلوم الأمنية رياض.

مجموعة الباحثين، (٢٠١٩م). أبعاد التجربة التنموية في ماليزيا: دراسة تحليلية في الخلفيات.. الأسس والأفاق، ب ط. ناشر: برلين ألمانيا، المركز العربي الديمقراطي للدراسات الإستراتيجية والسياسة والاقتصادية.

مجموعة من المؤلفين، (٥١٤٢٧هـ). الموسوعة الفقهية تصدرها وزارة الأوقاف والشؤون الدينية بدولة الكويت. ط ٢. ناشر: مطابع دار الصفاة مصر.

مصطفى، ا، أحمد الزيات، ح. (٢٠٢٤م). المعجم الوسيط. تحقيق: مجمع اللغة العربية. ط ٤. ناشر: مكتبة الشروق الدولية قاهرة.

نيسابوري، م. (ب ت). صحيح مسلم. تحقيق: محمد فؤاد عبد الباقي. ب ط. ناشر: دار إحياء التراث العربي بيروت لبنان.

الوقاية من المخدرات مستشفى بريق لطب النفسي وعلاج الإدمان، ماليزي (٢٠٠٥م). <https://www.bareeqeg.com/>

ونك كلينيك بهترین كلينيك ترك اعتياد، ماليزي. (٢٠١٧م). <https://vanakclinic.net/fast-and-ultra-fast->

[/detoxification-of-drugs-from-the-body](https://vanakclinic.net/fast-and-ultra-fast-)

ويكي بيديا آزاد ماليزي (٢٠١٨م). <https://fa.wikipedia.org/wiki>

Qiu Ting Chie, Cai Lian Tam, Etat, (2015), Drug abuse, relapse, and prevention, education in Malaysia: *perspective of university students through a mixed methods approach, ORIGINAL RESEARCH published: 06 May, Doi: 10.3389/fpsy.2015.00065*

Yong Poh Fah (2010) *drug abuse and its prevention in Malaysia*, paper presented in 124th international training course.

Zuraina Ali1, Mohd Amir Izuddin Mohamad Ghazali2 & Anita Abdul Rani, (2018), Treating the addicted: cure and care service center (ccsc) in Malaysia, *University Malaysia Pahang*, Issue 4, Vol 1, e-ISSN: 2600-8815.